

Ю.В. СТАШЕНКО, *к.е.н., доцент,
кафедра обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Ефективність управління економічними процесами щодо лізингової діяльності в Україні значною мірою залежить від достовірності, оперативності та обґрунтованості інформації про сучасний стан лізингових відносин. Основним джерелом цієї інформації виступає система бухгалтерського обліку, завдяки якій здійснюється процес її виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Однією з головних переваг лізингових операцій, крім можливості користування об'єктом лізингу без сплати його вартості, є гнучкість лізингових платежів. Методика розрахунку лізингових платежів повинна бути проста і зрозуміла користувачам, а розмір і порядок сплати лізингових платежів є істотними умовами договору лізингу.

Регулярні постійні платежі передбачають виплату однакової суми лізингового платежу через однакові проміжки часу. Такий механізм припливу (відпливу) грошей має назву анuitету або ренти.

Нерегулярними називають сплату лізингових платежів, що здійснюються в різних сумах за різні проміжки часу. Ініціатива щодо застосування нерегулярних платежів частіше за все надходить від лізингоотримувача. Це здебільшого пов'язано із сезонністю бізнесу компанії-лізингоотримувача або ж стратегією одночасного інвестування значної суми грошових коштів в оборот для стрибкоподібного росту бізнесу чи для виконання привабливого контракту.

Лізинг може стати альтернативою кредитним коштам. Переваги полягають у тому, що право власності на передане у лі-

зинг майно залишається у кредитора, який фінансує проект. Тобто немає потреби укладати угоду про заставу майна. Наступним кроком до порівняння ціни лізингу із ціною кредиту буде формування переліку прямих витрат, пов'язаних з предметом лізингу. При цьому необхідно зважати на такі важливі обставини:

- при лізингу вартість прямих витрат лізингової компанії рівномірно включена в лізингові платежі, тоді як при кредиті ці витрати можуть бути сплачені всією сумою наперед за рік (наприклад, страхування майна);

- у зв'язку з тим, що лізингова компанія є своєрідним «гуртовим покупцем», вартість послуг для неї практично завжди буде меншою (наприклад, страхування майна - за однакових умов страхування ставка для лізингової компанії завжди буде меншою, ніж для стандартного клієнта).

У стандартах бухгалтерського обліку не визначено порядок відображення операцій із повернення об'єкта фінансового лізингу. В П(С)БО 14 «Оренда» описано лише правила обліку при передачі об'єкта у фінансову оренду. Відмовитися від договору фінансового лізингу може як лізингоотримувач, так і лізингодавець, але до рішення розірвати договір сторони повинні дійти спільно. В односторонньому порядку припинення лізингових відносин можливе лише при недотриманні умов договору відповідно до ст. 7 Закону України «Про фінансовий лізинг».

Лізингове майно є об'єктом основних засобів, тому методологія його обліку відповідає основним принципам обліку основних засобів, але його облік має свою специфіку.

Протягом основного строку експлуатації майно, передане у фінансовий лізинг, належить лізингодавцю, проте воно не відображається в його балансі. Лізингодавець визнає активи передані у фінансовий лізинг як дебіторську заборгованість лізингоодержувача. Для цього використовується субрахунок 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду». Лише після сплати повної викупної вартості об'єктів лізингу вони переходить у власність лізингоодержувача.

Згідно П(С)БО 14 «Оренда» дохід від реалізації необоротних активів лізингодавець (орендодавець) показує у сумі мініма-

льних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, що очікується до одержання. Протягом строку фінансового лізингу цей дохід розподіляється між звітними періодами. При цьому використовують орендну ставку відсотка, яку множать на залишок дебіторської заборгованості на початок звітного періоду. Витратами звітного періоду визнаються інші витрати лізингових компаній, які пов'язані з лізинговою угодою і не компенсуються у складі платежів лізингоодержувача.

Одержаний у фінансовий лізинг актив оприбутковується лізингоодержувачем як надходження необоротних активів внаслідок здійснення капітальних вкладень. Первісна вартість визначається за найменшою на початок строку оцінкою: справедливою вартістю активу (за вирахуванням субсидій та податків, що підлягають відшкодуванню) або теперішньою вартістю суми мінімальних лізингових (орендних) платежів. Для правильного відображення в обліку платежів за майно, лізингоодержувач повинен чітко розділити загальну суму лізингового платежу на платіж, що відшкодовує вартість предмета лізингу та свої фінансові витрати.

Для розподілу фінансових витрат між звітними періодами необхідно знайти добуток орендної ставки відсотка і залишку зобов'язань на початок звітного періоду. На облік фінансових витрат впливає алгоритм здійснення розрахунків, тобто на початку чи в кінці періоду здійснюється платіж. Для того щоб собівартість продукції не залежала від порядку розрахунків з лізингодавцем, якщо лізинговий платіж здійснюється на початку звітного періоду, то вся сума сплачених фінансових витрат (відсотків) повинна бути відображена на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів», а потім протягом періоду рівномірними частинами віднесена на інші фінансові витрати.

Одним із недоліків документального відображення лізингових операцій є відсутність у типовій первинній формі обліку ф. № ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів» інформації про лізинг (назва лізингодавця, термін дії лізингу, періодичність сплати та метод нарахування лі-

зингових платежів). Значить, перша дія облікового процесу не ідентифікується, а наступні «не мають права виникати». Надалі, така ситуація ускладнить аналіз та моніторинг лізингової операції, формування історії лізингу на підприємстві, встановлення випадків передчасного повернення предмету лізингу, надання у сублізинг.

Таким чином, впровадження лізингу у діяльність підприємств потребує попереднього удосконалення їх відображення в обліковому процесі. Потрібно створити адекватні економічні умови облікового процесу лізингу на підприємствах України; мати оперативний доступ до інформації про окремі об'єкти основних засобів, придбаних за рахунок лізингу; простежувати рух основних засобів, отриманих на правах лізингу; аналізувати та проводити аудит лізингових операцій.

Нині в Україні відсутня необхідна достовірна інформаційна база не лише по кількісних, але й по якісних показниках, які характеризують вітчизняну лізингову діяльність. Державні статистичні органи не мають даних щодо обсягів лізингових послуг, кількості укладених, виконаних і невиконаних договорів, джерел фінансування, вартості техніки і обладнання, переданого в лізинг у розрізі видів економічної діяльності, суб'єктів господарювання та економіки в цілому. Це пояснюється недосконалістю та інформаційною обмеженістю звітності господарських структур.

Отже, можна зробити висновок, що лізинг є засобом пришвидшення оновлення основних засобів, стимулювання розвитку національної економіки в цілому, її структурної перебудови, збільшення інвестицій у різні галузі економіки. Проте існує необхідність удосконалення законодавчої бази, усунення суперечностей у законах, які регулюють цей вид діяльності. Удосконалення також потребує система обліку лізингових операцій. Стимулом для активізації лізингових операцій може стати збільшення податкових пільг через використання прискореної амортизації, скасування податку на прибуток з лізингодавців і фінансово-кредитних інститутів, які беруть участь у лізинговій угоді, термін якої перевищує 3 роки.